

Zondag 6/09/1914 - ochtendeditie

België en Nederland.

Gelijk bekend, is prins de Ligne, gezantschapsraad van België te 's-Gravenhage, dezer dagen enige tijd te Antwerpen geweest voor particuliere aangelegenheden.

Prins de Ligne heeft deze gelegenheid tevens aangegrepen om te Antwerpen tal van personen uit hof-, regerings-, provinciale en stedelijke kringen en ook vele particuliere personen te bezoeken en heeft zich beijverd zijnerzijds bij hen de ongunstige indruk jegens ons land, alsof Nederland de Duitse troepen over zijn grondgebied naar België had laten trekken, weg te nemen

Wij vernemen, dat deze pogingen van prins de Ligne, voor zoveel Antwerpen betreft, met een volkomen succes bekroond zijn en dat het merendeel van de personen, die hij gesproken heeft, hem de verzekering gegeven hebben, dat zij thans niet meer twijfelden aan de onjuistheid van de beschuldiging.

Men meldt ons uit Maastricht:

Gistermorgen zijn voor 265 vluchtelingen uit Eijsden, Opveld, Keer en Maastricht naar Oldebroek vertrokken. Reeds om kwart over zeven kwam de eerste vrachtwagen vol vrouwen en kinderen aan het station aan, weldra gevolgd door meerdere. Enkele ploegen kwamen te voet, begeleid door politie of militairen. Het waren in hoofdzaak vrouwen en kinderen, en dan een aantal jongemannen, bijna allen met een fiets, zowat hun enige rijkdom. De meesten zagen er nogal opgewekt uit. In de rijkskweekschool vertoeven er nu nog 300.

Het gaat niet meer zo gemakkelijk om de grens over te komen. Twee mannen per fiets, kwamen zoeven terug en vertelden, dat tot nader

order niemand meer over de grens mag. Zo hoorden wij, dat de passen door de vice-consul van Duitsland afgegeven, geen recht meer geven om naar Luik te gaan, wanneer het Duitse bestuur van Luik er zijn stempel niet opgezet heeft. Ook zal men de reden dienen op te geven, waarvoor men te Luik moet zijn. Het goederenvervoer per boot naar Luik neemt grote afmetingen aan.

Het gesticht te Geel. De geneesheer-directeur van het zenuwlijdersgesticht te Geel heeft, zo meldt De Telegraaf, de volgende circulaire verspreid:

Ik heb de eer u te laten weten, dat hier alles zijn gewone gang gaat. Onder de bescherming van het Rode Kruis en dankzij de genomen maatregelen, leven al onze patiënten in de beste rust. Wij kregen het bezoek van enige vooruitgeschoven Duitse posten, doch bleven geheel buiten het eigenlijke oorlogsterrein.

Wees dus gerustgesteld; er is geen nood, van welke aard ook.

Antwerpen, 5 september. De Duitse troepen hebben Dendermonde weer ontruimd, na er enkele gebouwen in brand te hebben gestoken. Voorts hebben zij de noordelijke brug over de Schelde in de lucht laten springen, hetgeen er op wijst dat ze voorlopig niet van plan zijn in het Land van Waas door te dringen.

De Duitsers hebben vervolgens een aanval gedaan op het zuidwestelijk gedeelte der stelling van Antwerpen. Ze zijn daarbij met grote verliezen teruggeslagen.

Antwerpen, 5 september. Het Duitse vliegtuig dat twee bommen in Gent heeft geworpen is bij Zottegem gedaald. De beide officieren die erin zaten waren gewond en zijn naar Antwerpen overgebracht.

Londen, 5 september. De Amerikaanse journalist Will Irwin, die bij de verwoesting van Leuven tegenwoordig is geweest, heeft daaromtrent aan de Westminster Gazette verteld, dat de 2000 Duitse soldaten die de vernieling hebben aangericht, “dronken van bloeddorst waren”. Hij gelooft niet dat zij beschonken waren, daarvoor zijn zij te stelselmatig te werk gegaan.

Irwin vergeleek het optreden der Duitsers bij dat der Amerikanen te Vera Cruz. Ook daar is door enkele burgers geschoten op de Amerikaanse troepen; als die hadden gehandeld als de Duitsers zou Vera Cruz thans niet meer bestaan.

Antwerpen, 5 september. Het hoofdkwartier heeft bepaald dat alle Duitsers en Oostenrijkers van de zesde dezer af binnen 24 uur België moeten verlaten.

Duitse en Oostenrijkse onderdanen, die in België genaturaliseerd zijn, moeten de stelling van Antwerpen dezelfde dag verlaten.

Uit een dagboek over Luik. De toestand in België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen op 4 september:

Met een enkel woord is reeds melding gemaakt van het dagboek van de correspondent der Indépendance Belge, die van 11 tot 31 augustus in Luik heeft gezeten. Het relaas, dat een hele bladzijde, vijf kolommen, der avonduitgave van woensdag beslaat, is zeer sober gehouden en maakt de indruk van ernstig te zijn. Daarom beschouw ik het van groot belang, omdat wij daaruit voor het eerst zekere berichten uit de ongelukkige hoofdstad van het Walenland te ontvangen.

De stad zelf is drie maal gebombardeerd: op zeven juli, 's morgens 4 uur, toen in de loop van de ochtend en in de nacht van 7 op 8

nogmaals. Er werd veel schade aan talrijke woonhuizen toegebracht en er vielen verschillende burgers. De omliggende plaatsen: Herve, Battice, Dolhain hebben veel moeten verduren, Herstal, Cointe en Bressoux daarentegen niet; de inwoners werden gefusilleerd en zij die konden vluchten, bleven twee dagen zonder voedsel in de bossen verborgen, sommigen bleven zelfs acht dagen in hun kelders.

Op 15 augustus volgde dan het beschieten en de overgave der forten, welke ik u reeds seinde; ook daarbij blijken de Duitsers hun methode om een rij burgers voor hun troepen op te stellen gevolgd te hebben. De volgende dagen werd er voortdurend in de straten geschoten, het waren fusillades in het wilde weg, en een paar keer werden er ook huizen in brand gestoken. De ongelukkige bevolking leefde in de grootste angst en de hongersnood nabij, daar de Duitsers, evenals de Brussel, veel meer opeisten en wegnamen dan ze nodig hadden. Vooral in de nacht van 22 op 23 augustus moeten de Duitsers huis hebben gehouden.

Ziehier wat de correspondent op laatstgenoemde datum in zijn dagboek schreef: Wij hebben een angstige nacht achter de rug. Even voor 11 uur werd de bevolking gewekt door hevig geweervuur. Met het oog op de verdedigingswerken in de omgeving der bruggen aangelegd, dacht men eerst aan een aanval der verbonden troepen op de Duitse bezetting, maar men werd spoedig uit de droom geholpen; het ging tegen de burgerij. Kanonnen en mitrailleurs werden in werking gesteld. Plotseling werd de hemel naar de zijde van de Passerelle (een der bruggen te Luik) hel verlicht; een deel van de stad stond in vlam. Te midden van het geraas, hoorde men het tieren der bandeloze soldaten en kreten van smart en angst. In alle straten hoorde men gewerschoten, niemand durfde zijn huis verlaten. 's Ochtends kon men zich eerst gaan vergewissen van hetgeen gebeurd was. Volgens de Duitse lezing zouden Russische studenten op de troepen geschoten hebben en een officier zijn

gewond. Vandaar de fusillade. 37 huizen waren verbrand, en 17 burgers doorschoten op het ogenblik, dat zij uit hun brandende huizen ontvluchtten. De Duitsers hadden op het balkon van het universiteitsgebouw een machinekanon opgesteld en beschoten daaruit de tegenoverliggende huizen. Vanochtend pas konden de brandweerlieden aan het blussen gaan; de brand duurt voort ... Tengevolge van deze gebeurtenis heeft generaal von Kolewe, commandant der provincie Luik, een bevel uitgevaardigd, dat ieder na 6 uur thuis moet blijven en 's nachts de deuren niet mogen gesloten worden en de huizen de ganse nacht verlicht moeten zijn. Bovendien wilde hij burgers, uit alle standen gekozen, dwingen in auto's plaats te nemen, die naar de vuurlijn zouden gevoerd worden, maar burgemeester Kleyer heeft geweigerd dit goed te keuren en von Kolewe heeft van zijn plan af moeten zien. De 17 lijken zijn door elkaar op een wagen gelegd en worden in de Beurs tentoongesteld.

Tot zover de correspondent, die op 29 augustus aantekent, dat de bewoners van de Place Saint Lambert en van de huizen bij de bruggen gelegen bevel ontvingen, deze binnen het uur te ontruimen. Diezelfde dag eisten von Kolewe 30 miljoen frank, waartoe twee afgevaardigden naar Brussel gingen. Onnodig te zeggen, dat zij onverrichterzake terugkwamen. Op 30 augustus is maarschalk von der Goltz te Luik aangekomen als bevelhebber over de bezette Belgische provincies. Hij heeft beloofd de stad wat minder streng te behandelen en moet zich sedert enkele dagen in Brussel hebben gevestigd. Op 31 augustus eindigt het dagboek, daar de correspondent over Hollands Limburg de stad ontvluchtte; de Duitse bezetting was toen nog 4 à 5000 man sterk.

Deze beschrijving van hetgeen te Luik voorviel, is een goede aanloop om nog een kort overzicht gegeven van de algemene toestand in de verschillende Belgische provincies, waaraan ik deze brief verder wil wijden.

Uit de provincie Luxemburg en het gelijknamige groothertogdom, waar de troepenmacht van de kroonprins ageert, hebben wij geen berichten. Op de lijn Luik-Brussel zijn de Duitsers meester; hun treinen rijden er en ze hebben op het einde der vorige week troepenmachten naar Rusland afgezonden.

Tussen Brussel en Antwerpen, waar een Belgisch en een Duits leger van onbekende getalsterkte tegenover elkaar liggen, is het dezer dagen rustiger geworden; op het einde der vorige week waren er, zoals bekend is, ten oosten en ten westen der lijn Vilvoorde-Mechelen, hevige gevechten geleverd, maar de Duitsers hebben zich ten noorden van Brussel (Grimbergen, Strombeek) in verdedigende stellingen ingegraven.

Mechelen is dinsdag voor de tweede keer gebombardeerd. De Duitsers schijnen het wel op onze kunstschaten gemunt te hebben, want ook ditmaal was de trotse Sint Romboutskerk hun doel. De toren schijnt weinig beschadigd, maar het schip der Belgische metropolitaanse kerk is verwoest en gelijk, zoals een vicaris aan de Métropole van Antwerpen mededeelde, op de ruïnen van de abdij van Villers. De prachtige glasramen zijn verwoest, de meesterstukken van Rubens en andere Vlaamse meesters verloren, doorschoten, aan flarden. De kostbare relikwiekast van Sint Rombaut is in veiligheid gebracht, evenals het bewonderde Mariabeeld en twee doeken van Rubens uit de Sint Janskerk. Maar verder is alles verloren, behalve de onherstelbare schade aan alle gebouwen, waaronder van de grootste oudheidkundige waarde, toegebracht. In zeven kwartier tijd vielen in de ongelukkige stad 75 projectielen, twintig daarvan troffen het oudeliedenhuus en ik heb zelf gisteren het hartverscheurend schouwspel bijgewoond van al die oude moedertjes met hun neepjesmutsen en omslagdoeken, die aan het station Brugge geheel beduusd neerzaten en naar rustiger oorden werden gebracht door liefderijke nonnes. Ook het hospitaal werd meermalen getroffen;

de beschrijving van de ellende, die ik te zien kreeg, toen deze troep schipbreukelingen aan het station Gent-Sint-Pieters werd uitgelaten, bespaar ik u.

Duizenden uit de omgeving van Mechelen trekken hier dagelijks door en vinden overal onderkomen. Het begrip volksverhuizing, ons op de schoolbanken ingeprent, is voor mij helaas niet vaag meer; ik heb ze nu gezien de stoeten, vluchtend, almaar vluchtend, weg, zo ver mogelijk weg ... Verder naar het westen zijn de Duitsers nog niet vast genesteld; wel waren zij dinsdag in Aalst en wordt vanmorgen, naar ik uit goede bron hoor, vrij hevig te Dendermonde gevochten, maar het Land van Waas evenals de Kempen zijn nog (of weer) vrij van vijanden.

Geraardsbergen, Enghien en die kant zijn ook weer door de vijandelijke troepen verlaten, nadat zij verder Frankrijk in zijn gedrongen; en Doornik, waar voor enkele dagen hevig gevochten werd met de Engelsen, was gisteren zonder punthelmen. Verder westelijk is alles vrij. Ronse en omstreken hadden van 23 tot 29 augustus Duitse troepen te verduren. Uit Oostende gaan de Engelse troepenbewegingen ongehinderd hun gang.

Uit Zuid-België komen de berichten uit de aard der zaak moeilijk binnen. Een Gentenaar, die Bergen bezocht, heeft gisteren aan de Bien Public verhaald, dat die stad weinig van de doortrekkende Duitsers te lijden heeft gehad; alleen hebben ze daar een krankzinnigengesticht verbrand, verder vijf woonhuizen. De omliggende dorpen Nimy, Quaregnon en Jemappes zijn verwoest. Ook hier had de bevelhebber der troepen, hauptmann von Wartenberg, het gebruik toegepast, gijzelaars te nemen; het waren de heren Harmignie, ondervoorzitter der kamer van volksvertegenwoordigers, senator Rolland, Servais, volksvertegenwoordigers, en een der schepenen van de stad.

In Namen duurt de Duitse bezetting natuurlijk voort. De Flandre Libérale heeft een nummer in handen kunnen krijgen van het Naamse dagblad L'Ami de l'Ordre van 26 augustus, dat uitkomt "op bevel en onder toezicht van de stadscommandant generaal von Bülow" ook hier zijn brandstichtingen en schieten op burgers, blijktens dit blad zelf, aan de orde van de dag, sedert het begin der Duitse inbezitneming (23 augustus). De burgemeester diende hier als gijzelaar.

Uit Brussel op het ogenblik weinig berichten. De Engelsen hebben van het Duitse bestuur opdracht gekregen binnen 24 uur de stad te verlaten, maar zich met een protest daartegen tot de Amerikaanse gezant gewend. België van zijn kant heeft die Oostenrijkers, welke in het land wonen en er goed bekend staan, vergund te blijven. Deze verschillende wijzen van optreden zijn in de tegenwoordige omstandigheden typerend! De militaire gouverneur der hoofdstad heeft bekend laten maken het hoge tarief, waartegen de Brusselaars Duits geld moeten aannemen: 1 mark voor 1,25 frank, vijf mark voor 6,25 frank, 10 mark voor 12,50 frank, en 20 mark voor 25 frank, ze houden er blijkbaar een speciale koers op na. Overigens schijnt het leven er nog niet erg duur of moeilijk te worden, zover althans uit het weinige nieuws wat doorkomt valt op te maken.

Tenslotte nog een goed bericht. Men weet, dat na de inneming van Namen, de vierde Belgische divisie zich op Frans grondgebied had terug weten te trekken; 5000 man van deze troepen zijn nu weer te Oostende geland en kunnen zich bij de hunnen voegen; zelfs de kanonnen en de trein brengen zij mee. Zo gaat het als de zee openblijft!

P. S. Op het ogenblik van deze brief te verzenden ('s middags om 1 uur) verneem ik over het gebeurde te Dendermonde het volgende. Gisteren waren er Duitse troepen aangekomen, doch de Belgische

artillerie had op de oude wallen geschut opgesteld. Vannacht om half vijf begon het gevecht, waardoor het station en de stad van het vuur te lijden hadden. Een trein, bestaande uit vier goederenwagens en een open wagen, is met 50 vluchtelingen vanochtend om 10 uur te Gent aangekomen. Vlakbij Dendermonde werd hij door de Duitsers beschoten. Van de vluchtelingen werd een meisje van 20 jaar gedood, twee werklieden en een meisje van 17 jaar zwaargewond.

Hoe het verder te Dendermonde is gelopen, is nog onbekend.

Teneinde het juiste licht te doen vallen op de houding van de inwoners van Antwerpen in de eerste dagen van augustus toen België bedreigd werd met de Duitse inval, wenst de Belgische legatie te 's-Gravenhage openbaarheid te geven aan het navolgende rapport van de officier van justitie bij de rechtbank te Antwerpen aan de procureur-generaal bij het gerechtshof aldaar:

“Antwerpen, 25 augustus 1914.

Mijnheer de procureur-generaal.

Ik heb de eer u hierbij het verslag te doen toekomen betreffende de gebeurtenissen op 4 en 5 augustus laatstleden nadat de bevolking kennis had gekregen van het door Duitsland genomen besluit, om ons grondgebied binnen te vallen en over welke gebeurtenissen onlangs in de Kölnische Zeitung een relaas voorkwam dat geheel met de werkelijkheid in strijd is.

Op het bericht van die op handen zijnde inval, was de bevolking diep geschokt en haar geprikkeldheid was des te sterker, omdat de Duitse en Oostenrijkse onderdanen in onze stad steeds met de grootste voorkomendheid en de grootste welwillendheid waren behandeld geworden.

De volkstoorn was dermate, dat in de namiddag van de 4^e enorme troepen betogers door de verschillende wijken der stad begonnen te trekken onder het zingen van de Brabançonne en het uiten van uitjouwende kreten vóór de bij Duitse onderdanen in gebruik zijnde instellingen en woningen.

Het eerste waaraan de betogers, onder welke zich vele zeer jonge lieden bevonden, zich schuldig maakten, was het hier en daar verwijderen van Duitse vlaggenstokken. Onder meer was dat het geval bij de Duitse school in de Quellijnstraat.

Tegen de avond werden de bende al talrijker en talrijker en binnen korte tijd werd een groot aantal door Duitsers gedreven kleine winkels en herbergen vernield, de ruiten werden stukgeslagen, meubelstukken werden op straat geworpen en vertrapt. Een zeker soort boosdoeners lieten deze gelegenheid niet voorbijgaan zonder zich andermans goed toe te eigenen.

De politie en de burgerwacht zijn zo spoedig mogelijk tussenbeide gekomen en hebben zich beijverd de orde te herstellen. Maar de betogingen waren zo plotseling uitgebarsten en hadden zich, op een zelfde ogenblik, op zoveel verschillende plaatsen voorgedaan, dat het materieel onmogelijk was de plunderingen en zelfs sommige diefstallen te beletten.

Talrijke aanhoudingen werden intussen gedaan: ik heb gemeend arrestatiebevelen te moeten geven in al die gevallen welke maar enigszins als ernstig konden worden aangemerkt. De overtredingen werden onmiddellijk grondig onderzocht en het brengen van de schuldigen voor de bevoegde rechter werd zoveel mogelijk bespoedigd.

Ik verkreeg overeenstemming met de president der rechtbank van mijn amtsgebied om met spoed buitengewone zittingen te bepalen, teneinde een snelle onderdrukking der ongeregelheden te bevorderen.

Hierbij heb ik de eer u te doen toekomen een volledige lijst van de verwezen zaken, van de zaken die bereikt zijn en van die, waarin het onderzoek nog niet is kunnen gesloten worden.

De rechtbank heeft zich in sommige ernstige gevallen, terecht streng menen te moeten betonen ten opzichte van kerels die in troebele water hebben gevist.

Om de reden die ik de eer had u hierboven uiteen te zetten, is het de vertegenwoordigers van het openbare gezag niet mogelijk geweest om persoonlijkheden vast te stellen onder de eigenlijke plundersaars, daar deze zich onmiddellijk weer bij de benden voegden, zodra de politiebeambten of de burgerwachten naderden.

Op de enkele uitzondering na, welke ik hierna zal aangeven, is niemand geslagen of gekwetst en alle vreemdelingen zijn, wat hun persoon betreft, volkomen onverlet gebleven.

De enige gewonde personen zijn twee Belgische onderdanen die door nieuwsgierigheid gedreven bij een der betogingen van de vijfde augustus tegenwoordig waren.

Op de hoek van de Arteveldestraat was een door een Duitser gehouden koffiehuis door een bende betogers aangevallen, toen er op een gegeven ogenblik van binnen de inrichting uit vier of vijf revolverschoten werden gelost. Zekere Isenbaert en Simons, Belgische onderdanen, de beide nieuwsgierigen, waarvan hierboven sprake is, werden door een revolvershot getroffen, de een in de rechten voorarm, de ander aan het hoofd: dit laatste schot

veroorzaakte geen ernstige wonde, daar de kogel tussen schedel en huid was afgegleden. De bedrijver van deze daad was óók een Belgisch onderdaan, zekere Meeus, zwager van de Duitse koffiehuisouder.

Rechter Denis is belast met het onderzoek van de zaak-Meeus.

Wat nu betreft de schending van het kerkhof, bestaat er slechts één kerkhof te Antwerpen: de grote onderaardse grafgewelven van de Kiel, gelegen op 5 km afstand van de plaats, waar de volksbetogingen hebben plaatsgehad.

Zoals blijkt uit het hierbij gevoegde proces-verbaal n° 900 van de 9e afdeling is niet de minste schade toegebracht noch aan de graven der Duitsers noch aan die der andere begravenen. De graven der Duitse onderdanen zijn volmaakt onaangeroerd gelaten en op dit ogenblik nog zijn zij onderhouden en met bloemen getooid zoals zij het altijd waren.

Op te merken valt dat door de schade, toegebracht in de bierhuizen in het algemeen de Duitse ondernemers slechts ten dele zijn getroffen. Inderdaad toch behoren bijna al die panden aan brouwers en in de meeste gevallen is het meubilair der gelagkamer eveneens het eigendom van de brouwer. Dit is zo waar, dat verscheidene civiele vorderingen tot vergoeding van schade en intresten reeds door brouwers zijn ingediend bij de kamer voor rechtszaken op korte termijn van de rechtbank bij dewelke mijn zetel is gevestigd."

De officier van justitie.

In het begin van de oorlog is, naar men zich zal herinneren, ook beweerd, dat de Duitse hotelhouder Nikolaas Weber te Antwerpen zou zijn mishandeld. Dat is later tegengesproken en een onzer

medewerkers heeft die tegenspraak gisteren nog eens uit de mond van Weber, die thans te Rotterdam vertoeft, zelf vernomen ...

Hij vertelde, dat hij in het geheel niet lastig is gevallen, alleen heeft men hem bij het begin van de oorlog een korte poos in observatie gehouden, omdat zijn verblijfpas niet geheel in orde was. Toen die moeilijkheid uit de weg was geruimd, is hem vergund in Antwerpen te blijven wonen, ofschoon hij Duitser is. Zijn hotel heeft hij belangeloos aan het Rode Kruis ter beschikking gesteld.

Twee van Weber's zoons dienen in het Belgische leger; één is in een gevecht bij Halen gewond.

De 28e augustus is hij Antwerpen uitgewezen, tegelijk met alle buitenlanders, omdat een bombardement der vesting werd verwacht; vele Belgen hebben uit eigen beweging sedertdien de stad verlaten.

Zondag 6/09/1914 - avondeditie

Een onzer correspondenten schrijft ons uit Antwerpen:

Het was omstreeks half vier in de morgen (donderdag), dat de mensen, waaronder ook uw correspondent (die, tussen twee haakjes, in een kelder sliep, tussen wat oude rommel), gewekt werden door hevige kanonschoten, van de kanten der buitenforten afgevuurd.

In een oogwenk was ieder op de been, en werd er angstig geroepen en gegild door vrouwen en kinderen, die in nachtgewaad angstig de straat opsnelen. Een grote politiemacht, gendarmen en burgerwachten, drong de mensen echter met geweld in hun

woningen terug. Niemand mocht buiten komen, en daar er toch nog waren die niet wilden gehoorzamen (uit angst wellicht), werd er door de gendarmen in de lucht gevraagd, hetgeen de paniek nog vermeerderde.

Het luchtschip werd gesignaleerd van de kanten van Hasselt en dreef over die plaats naar Antwerpen.

De kanonniers hadden echter niet, zoals de vorige maal, geslapen, en waren op hun qui vive.

Met kleine tussenruimten werden er kanonschoten op afgevuurd, en het gevaarte werd met zoeklichten zodanig bewerkt, dat het deze keer niet mogelijk was op een hoogte van 60 of 70 m van de begane grond te blijven, zoals de eerste keer het geval was.

Het kon dus onmogelijk zijn weg vinden, ook door de verblindende reflectorstralen, van de Onze-Lieve-Vrouwetoren op hem gericht.

Het luchtschip was dus verplicht te stijgen en hoewel het geronk van de motor duidelijk hoorbaar was, was de Zeppelin volgens schatting toch wel een 2000 meter hoog, zodat de schrapnels van de forten het niet konden bereiken.

De Zeppelin heeft dan in het wilde weg een 12 bommen uitgegooid. Twee daarvan kwamen terecht op enige huizen in de Lange Dijkstraat en de andere in de diamantslijperij van de heer Buis en in de gistfabriek en het woonhuis van Van Rompajje. Deze bommen zijn allen in de omtrek van Borgerhout en de St. Jansplaats gevallen.

In het geheel zijn twaalf huizen vernield en 15 personen gekwetst, waaronder vier dodelijk. De ramp is dus wel niet zo erg als de eerste keer, maar de schrik zit er toch in bij de meesten. Ik heb de plaatsen bezocht, waar de bommen gevallen zijn, de verwoesting is ontzaglijk;

en de mensen uit de omliggende woningen zijn in alle haast vertrokken.

De algemene toestand in Antwerpen zelf is dan ook zeer treurig. De sleepboten vertrekken elke dag uit de stad, met bestemming naar Vlissingen, vol met Sinjoren. De meesten steken naar Engeland over, en de raderboten van de maatschappij Zeeland doen goede zaken. Zo zijn onder andere vrijdag 900 passagiers (allen van Antwerpen) met de boot van Vlissingen naar Londen vertrokken. Het is een algemeen *sauve qui peut* niet alleen van de bevolking, maar ook van de weinige vreemdelingen, die in Antwerpen overgebleven zijn.

Mijn plan was dan ook niet langer te Antwerpen te vertoeven, temeer daar er een grote krijgsbeweging op til was rond de stad Dendermonde. Maar hoe in Dendermonde te komen? Dat was niet gemakkelijk.

De poorten die toegang geven naar de wegen, die ik moest volgen, waren alle gesloten. Zo onder anderen de Boomse poort, en deze moest ik bepaald door. Er restte mij geen ander middel dan om over Terneuzen en Sint-Niklaas-Waas, Temse enz. tot voor Dendermonde te komen. Daar ik aan de overkant van de Schelde niet gemakkelijk langs de forten zou kunnen geraken, besloot ik een krijgslist te baat te nemen, die mij uitstekend gelukt is.

In Antwerpen kocht ik een vishengel en een net, alsook een zonnehoed; en aldus toegerust als een vreedzaam vissertje, liet ik mij naar de overkant van de Schelde brengen.

Daar ik goed Vlaams spreek en met de weg vanaf Sint Anneke (overkant van Antwerpen) tot het Hollands gebied toe bekend ben, viel mij dat niet moeilijk. Ik had echter te rekenen met de schildwachten, die nu een waakzaam oog hielden.

Om kort te vertellen, ik wist van de commandant van de fortelinie van Antwerpen een “permis” voor 12 uur als lijnvisser te bekomen. En daarmee gewapend, toog ik weg, en wel over Melsele, Callo naar Lillo en de Doel, naar het Hollands gebied.

Toen ik in Holland kwam, en wel in Hulst, liet ik mijn visgerei daar achter tot later, en kwam ik met de trein te Terneuzen.

Daar was het een hele consternatie, honderden vluchtelingen, van Sint-Niklaas Waas en de omstreken, waren van daar gevlucht en dezelfde tonelen, die ik al zo dikwijls beschreven heb, vielen ook daar voor. Ik kon echter niets uit de mensen wijs worden, daar iedereen te veel met zichzelf bezig was.

Wel zegden ze dat de Duitsers naar Sint-Niklaas oprukten, om successievelijk naar Antwerpen te komen, en dat Antwerpen wel hetzelfde lot zou ondergaan als zoveel andere steden van België. Ik moest daar haring of kuit van hebben, en zonder tijd te verliezen, nam ik een biljet naar Sint Niklaas.

Gezien de toebereidselen die men maakt aan de stelling van Antwerpen, is men er wel, ook in militaire kringen van overtuigd, dat het met Antwerpen niet geheel zonder kleerscheuren zal aflopen.

Te Sint-Niklaas Waas aangekomen, zag ik daar een grote troepenmacht van Belgische soldaten. Daar waren ook veel gewonden bij. De soldaten zagen er anders treurig uit, bedekt met slijk, ongeschoren, sommigen met een gewone jockeypet op, anderen met helemaal geen hoofddeksel, afgetrapte schoenen enz.

Deze soldaten kwamen allen, naar ik vernam, van de stelling van Namen en zijn via Rijsel-Amiens-Rouen en Havre naar België teruggekeerd. Al die manschappen werden in speciale treinen naar de forten van Antwerpen getransporteerd.

Van Sint-Niklaas vertrok ik met de fiets in volle snelheid over Temse en Puurs naar Willebroek, om te Dendermonde te komen. Het mocht mij niet gelukken, tot daar te geraken. Op de weg van Temse naar Sint-Niklaas kwamen enorme troepen vluchtelingen en een bandeloze soldatentroep mij tegemoet. Ik hoorde de kanonnen donderen en de mitrailleuses knetteren. Ook zag ik het in de richting van Dendermonde branden, met een helle gloed.

Ik waagde mij dan ook niet in de nabijheid van Dendermonde, maar probeerde over Puurs en Willebroek tot Grimbergen te komen, onder de rook van Dendermonde.

Door de hevige kanonschoten en het geweervuur, alsook voor eigen veiligheid, was ik genoodzaakt tot in Temse terug te keren, daar het toch een onmogelijkheid bleek, tot Dendermonde, dat geheel in vlammen stond, te komen.

Naar ik vernam, is de oorzaak van de aanval op Dendermonde de volgende:

Woensdagavond en in alle stilte, was er een grote Duitse troepenmacht komen afzakken uit richting Brussel, en wel een gedeelte over Aalst en Denderleeuw, een gedeelte over Wemmel, Londerzeel en Grimbergen en een gedeelte over Vilvoorde, Mechelen, Willebroek en Puurs, samen ongeveer 20.000 Duitsers. Het plan was, om Dendermonde ongehinderd door te trekken en van daar verder op in de richting Antwerpen te gaan. Natuurlijk altijd in een wijde omtrek, om niet onder het bereik van de forten te komen.

Men had daarom een onderhandelaar gestuurd, die geblinddoekt, voor het stadsbestuur gebracht werd, om te vragen, zonder slag of stoot Dendermonde over te geven.

De burgemeester had hier wel oren naar, maar het overige stadsbestuur en de gemeenteraad was, na overleg met het Belgische legerbestuur, die mening niet toegedaan, en men weigerde dan ook met deze parlementair te onderhandelen. Men was ook gerust, wat betreft de verdediging van Belgische zijde, daar op het ogenblik nog de Belgische troepenmacht voor het grootste gedeelte in de stelling van Antwerpen geconcentreerd is.

Na het vertrek van de parlementair, was het dan ook betrekkelijk rustig, hoewel het kalmte was, die een storm vooraf ging.

Men dacht van Belgische zijde dan ook algemeen, dat de Duitsers het plan zouden opgeven, om de stad aan een beleg te onderwerpen, temeer daar Dendermonde geen open stad is.

Dendermonde is namelijk beschermd door de forten van Lebbeke, Willebroek en Londerzeel.

Vrijdagmorgen, met het kriecken van de dag, bemerkten de kanonniers van de omliggende forten van Dendermonde een grote troepenmacht, gewapend met kanonnen en veldgeschut, die aanstalten maakte, om Dendermonde binnen te rukken.

De Belgen verdedigden nog zo goed mogelijk hun stellingen, maar moesten voor de overmacht zwichten en met zware verliezen terugtrekken.

De Belgen waren ongeveer 15.000 man infanterie sterk, buiten de versterking van de forten; de Duitsers waren naar schatting ongeveer 20.000 man sterk.

Dendermonde was dan ook al gauw genomen en brandde weldra aan alle kanten.

Tot overmaat van ramp had de Belgische genie, omdat alles zo spoedig in zijn werk was gegaan, geen tijd de brug over de Schelde, bij Hamme, te laten springen.

De overtocht over de Schelde, die communicatie geeft met het binnenland, was dus vrij en de Duitsers profiteerden van de algemene verwarring om die brug te bezetten¹.

Het plan van de Duitsers zal nu zijn om Antwerpen geheel in te sluiten, anders zou Dendermonde van hoegenaamd geen strategisch belang voor hen zijn.

De tweede fase van de oorlog.

Men schrijft ons:

De brede bewegingen van legerkorpsen, de samenwerking van schijnbaar volkomen zelfstandig strijdende en zich ontplooiende troepenmassa's is als het fijn bewogen en geheim berekend spel van grote schaakmeesters, voor ons leken, enkel belangrijk om de uitslag. In Noord-België heeft zich echter een nieuwe fase ontwikkeld van de moderne krijg, namelijk de opstand van het gemoed der burgers tegen de aantasting van hun veiligheid, hun rust en hun eer door binnentredende troepen, en daartegenover de razernij en de angst, de wilde en woestgeslagen angst van geordende legers voor die uitbarstingen van de volkswil, door geen gemoedelijkheid te ontwapenen, en door geen legertactiek te voorkomen. Het leek mij belangrijk die beide psyche's te beluisteren: van de burger-individualist, die de beschaving dient en voortbouwt maar plots in wilde en brede gebaren vervalt, en van de gedisciplineerde soldaat,

¹ Uit een telegram in ons vorig ochttenblad is gebleken dat de Duitsers later de brug over de Schelde zelf hebben opgeblazen.

die de geordende slag onbevreesd bereidt, maar tussen de veldslagen in gemoedelijke inkwartieringen iets terug wil vinden van de milieus, die hij in zijn land heeft achtergelaten.

Er is veel onbegrijpelijks voor ons in die verhalen van ongelooflijke wreedheden, gepleegd door die zelfde mannen, die men in Duitse dorpjes ziet gekscheren rond de herbergtafels, en kegelen, dat het over de planken davert. Het scheen mij belangwekkend toe, de bijzondere atmosfeer van de krijg eens ter plaatse in te ademen, en iets van zijn roes te ondergaan.

De 19^e vertrok ik aldus naar Brussel, voornemens, verder te voet tegen de mars der Duitse troepen in, over Leuven naar de kleine dorpjes te trekken. In de trein merkte men overal de zenuwachtige haast op van het publiek, gewillig in iedere vreemdeling een spion te zien. Ook de geprikkelde stemming tegen Nederlanders was hinderlijk merkbaar.

De Nieuwe Rotterdamse Courant heeft uitvoerig de mars der Duitse troepen over de Belgische wegen beschreven. De intocht in Brussel op 20 augustus maakte op de bevolking een verpletterende indruk. In ieders oren klonk de stap der compagnieën als de herhaalde slag van één enkele hamer op een aambeeld. De strenge discipline der troepen werkt ontzunderend op de frivole stemmingen van het publiek. Omgekeerd wordt het leger klaarblijkelijk geïntimideerd door het wezen der hoofdstad. Hierop komen we later terug.

De 21e augustus ben ik over Tervuren naar Leuven gelopen. Het stof, dat de gestadig passerende colonnes opwerpen, is buitengewoon hinderlijk. De in Leuven terugkerende vluchtelingen groeten onophoudelijk alle militairen, welke zij tegenkomen. De officieren salueren terug.

Voor Leuven zijn enkele groepen huizen uitgebrand en doorzocht. Het deed mij vreemd aan, van de tussen het stukgeslagen huisraad moedeloos neerzittende bewoners, ongevraagd te moeten horen, “dat de Duitse soldaten goedmoedige mensen zijn,” maar dat zij zelf niet hadden moeten vluchten. Zagen zij mij misschien voor een Duitse spion aan?

Het garnizoen in Leuven schijnt al iets van de plundering der dorpen te hebben meegemaakt. De gezichten zijn onrustiger, de sterke discipline is wat verslapt, en de gemoedelijkheid ontwricht. Als met trommelslag een burger tussen een peloton soldaten wordt gevoerd, om een proclamatie van de commandant in het Vlaams te verkondigen, lopen uit alle straten Duitsers toe “om de verdamnten Kerl te zien fusilleren !”

De houding der bevolking was zeer correct; in de volksbuurten scheen de Duitse soldaat mij toe, op zijn gemak te zijn.

Toen ik 's avonds met de pastoor v. U. liep te praten, werden wij aangesproken door een sergeant-majoor, die de pastoor toestemming verzocht, om met hem mee te gaan.

Hij bleek de enige katholiek te zijn in zijn compagnie; men weet trouwens, dat de naar België gezonden regimenten bijna uitsluitend uit protestanten bestaan. In het vervolg van mijn verhaal zal deze omstandigheid van betekenis blijven. Onze sergeant-majoor was door dezelfde geest bezielde, die de meest gestudeerde (reserve) officieren, die ik tijdens mijn tocht heb gesproken, kenmerkte jegens de “gruwelen” in de dorpen van Visé tot Leuven. “Het is een schande”, gaven zij toe, “maar het kon helaas niet anders”. Het trof pastoor v. U. en mij, dat ook deze eenvoudige man tot die houding geraakt was. Hij was blij als een kind, dat hij zijn hart kon uitstorten. Toen onze gastheer erop wees, dat hij in deze krijg optrok tegen zijn

broeders in het geloof, en dat zijn kameraden katholieke geestelijken hadden mishandeld en gefusilleerd, werd hij oprecht bedroefd. Maar hij verklaarde, dat de discipline allen, van welke mening zij ook mogen zijn, samenhoudt.

Pastoor v. U. deelde mij zijn vrees mee, dat zich een geweldige haat tegen de Duitsers zou verzamelen, als zij voortgingen, vrouwen te mishandelen. In het ziekenhuis bezocht hij dagelijks een 16-jarig meisje, door twee soldaten beledigd en met bajonetsteken in de buik gewond. Ik vernam later, dat de militaire overheid de misdadigers had doen fusilleren.

De 22^e vertrok ik naar Aarschot en haalde onophoudelijk vluchtelingen in, die nu naar hun dorpen terugkeerden, en passeerde grote troepenmassa's die, door de bevolking onderdanig begroet, zich verbaasden, dat een voorbijganger zo weinig acht op hen sloeg. Als ik mij even langs de weg neerzet, komt een halve compagnie om mij heen zitten met bedreiging. Maar als ik zo weinig notitie van hen neem, alsof het spoken waren, dan staan zij kalm op en zetten hun tocht voort. Op weg word ik herhaaldelijk door de troepen gewaarschuwd, dat ik mij aan een verdwaalde kogel blootstel en dat de uitgezette posten overal nerveus zijn. Eindelijk komen we tussen hele reeksen uitgebrande huizen in Aarschot aan. Bij een post, opgesteld bij het begin van het dorp, heeft zich al een hele troep terugkerende vluchtelingen verzameld. Op mijn mededeling, dat ik Nederlands onderdaan ben, krijg ik terstond een stoel en moet een heel gesprek aanhoren over de domheid van de Belgen, die in plaats van geld te verdienen, na de Duitsers te hebben doorgelaten, nu ontzaglijke schade lijden. Als ik weiger mij erover uit te laten, wordt de interpellant, die mij wilde polsen, door zijn kameraden tot de orde geroepen. Zodra de Hauptmann komt, vraag ik om een Passierschein, die mij zonder enige moeilijkheid en in vriendelijke bewoordingen

wordt toegestaan. Ik loop het dorp in en maak een praatje met de enkele bewoners, die men hier en daar ziet.

Plotseling hoor ik een heftig gewezen achter mij. Vrouwen en kinderen nadere tussen vier soldaten in. De soldaat, wie ik vraag om de reden van die droefheid, zegt mij, dat het gezinnen zijn, uitgeweken voor de aanvang van de ramp, die hun hele have verbrand en vernield terugvinden. Op mijn vraag, waar de vrouwen heen gaan, wordt geantwoord, dat zij hedennacht in de kerk moeten slapen. Ik ga daarop eerst naar de Grote Markt, waar de voornaamste huizen verbrand zijn en hoor daar van burgers, dat door de veertienjarige zoon van de burgemeester de commandant van de binnentrekkende troepen in zijn slaapkamer gedood was, waarop tot straf terstond 29 burgers, waaronder burgemeester en priester, zijn gefusilleerd. Als ik naar de kerk ga en aanklop, om de weg te weten te komen, komen uit de open gestoken huizen verschrikte vrouwen kijken. De mannen zijn namelijk allen uit de stad gejaagd en het is aan vrouwen verboden, naar buiten te gaan. Het is inmiddels avond geworden. Ik stap de kerk binnen en word onmiddellijk in arrest genomen door de wacht. Ik volg dan hier de tactiek, die ik later verder zal volgen, spreek namelijk de manschappen meer of minder bars toe en eis bij hun luitenant te worden gebracht. We onderhouden ons dan vriendschappelijk. In de spaarzaam verlichte kerk ziet men vrouwen en kinderen, ten dode vermoed, op stoelen gedoken. De officier wil mij niet laten gaan. Daar protesteer ik echter ten sterkste tegen en beroep mij op mijn Freischein en mijn Nederlandschap.

Op een stoel in de kerk zou ik niet kunnen slapen en ik wil absoluut in het dorp naar huisvesting zoeken. De officier laat mij gaan, maar waarschuwt mij alleen nog, dat in de nacht de geweren vanzelf afgaan, daar de soldaten buitengewoon nerveus zijn en voegt er bij, dat er geen sprake van is, dat ik naar Leuven zal kunnen terugkeren. De mars tegen de loop der legers in is geoorloofd, met de loop der

legers mee niet. Een eind verder word ik opgepakt en naar de wacht gebracht in het stadhuis, die mij daarop op het stro in de secretarie een ligplaats aanwijst. Men biedt mij eten en wijn aan. Als ik aan de onderofficier van de wacht vraag, of zij dan zoveel wijn hebben, antwoordt hij, dat er meer is, dan zij met mogelijkheid op kunnen drinken. In de nacht word ik wakker door alarm. Er is geschoten en een huis in brand gestoken. Bij het ontbijt werd mij weer wijn aangeboden. Ik bedank natuurlijk weer en tracht, verschrikt door de bedreiging van de vorige avond, mijn plan opgevend om Diest te bezoeken, de weg naar Leuven te bereiken. Onderweg word ik nog eens als "spion" door een bende soldaten hardhandig een eindje meegevoerd, maar ten slotte weer losgelaten.

Het was een vreemd gezicht, die vermoeide en beangstigde vrouwen uit de kerk te zien komen en het dorp te zien vullen, waar zij in geopende huizen met slechts soldaten om zich heen de verdere dag zouden doorbrengen.

Ik ga ongestoord door de voorposten. Halverwege Leuven word ik staande gehouden door een groep officieren bij een rustend transport, die mij de vorige dag naar Aarschot hadden zien gaan, en mij thans zien terugkeren. De commandant wil me niet laten passeren. "Gij gaat niet naar Leuven", zegde hij, want daar zoudt gij alles vertellen, wat gij in de dorpen gezien hebt". Ik antwoordde: "Wat zou ik kunnen vertellen?" Toen hij niet antwoordde, herhaalde ik mijn vraag. Hij werd plots boos en riep: "Hier hebben wij te spreken en niet gij". Na een korte poos te hebben nagedacht, liet hij mij gaan. 's Middags kwam ik zonder ongevallen te Leuven aan.

Een Belgisch manifest.

The Nation, van Londen, bevat van Emile Vandervelde, de Belgische socialist en minister van staat, "een boodschap aan het Engelse volk". Hij schrijft:

"In België, gelijk in Frankrijk, heeft zich de ganse democratie, zonder uitzondering en zonder voorbehoud, om de regering geschaard in de vaste overtuiging, dat in de strijd die nu gaande is de hele toekomst van liberalisme en socialisme in Europa op het spel staat. Tot het allerlaatste ogenblik hebben wij, samen met onze vrienden in Engeland en Duitsland, gedaan al wat menselijkerwijs mogelijk was om de vrede gehandhaafd te krijgen. Onze pogingen waren ijdel. Oostenrijks brutaal ultimatum en de schending van België's onzijdigheid door een van de naties die haar hadden gewaarborgd, ontketenden de oorlog. Er bleef ons niets anders over dan ons te verdedigen. We hebben dat met al onze krachten gedaan. Wij zullen dat blijven doen, wat er ook gebeuren mag, zolang wij kunnen. En in deze strijd voor de vrijheid, in deze worsteling voor de beschaving, doen wij een beroep op allen die ons kunnen helpen met de verzorging van onze gewonden, met ondersteuning van de rampzalige slachtoffers van de wreedheden, die de aanval der Duitsers heeft veroorzaakt, en met de overwinning te verzekeren aan de volken die voor hun onafhankelijkheid vechten tegen zij die hen willen onderwerpen en tot slavernij brengen. Wij zijn naar de Verenigde Staten gezonden teneinde dit beroep te doen op de democratie van de nieuwe wereld. Maar Engeland heeft zoveel voor ons gedaan en zijn tussenkomst is zo'n grote troost voor ons geweest, dat wij onze reis te Londen hebben afgebroken om het Engelse volk, in naam van onze landgenoten, uit de grond van ons hart te danken."

Een welsprekend woord! Maar ... de democratie van Duitsland en Oostenrijk heeft zich ook als één man en onvoorwaardelijk om de regering geschaard. Zou ze dat gedaan hebben als de zaak van de tegenpartij die van liberalisme en socialisme in Europa was? Is de

verklaring niet veeleer, dat de nationale idee in al die landen weer zo sterk is gebleken, dat alle economische, politieke en godsdienstige geschillen werden uitgewist? Daarmee willen wij geenszins zeggen, dat de zaak van liberalisme en socialisme niet door een overwinning van Duitsland bedreigd wordt, en evenmin het tegendeel, alleen dat de houding van sociale en andere democraten in België en Frankrijk in dit geval zomin iets bewijst als in Duitsland en Oostenrijk.

De parlementaire commissie van het Engelse congres van vakverenigingen heeft intussen ook een manifest verspreid, waarin zij de zaak, waarvoor Engeland strijdt, die van de vrijheid en de democratie noemt. Ze doet voorts een beroep op de arbeiders om onder de wapens te komen, ten einde die strijd mee te strijden. Ze verlangt echter, dat de regering aanstonds maatregelen zou treffen, waardoor de gezinnen van de mannen, die te velde trekken, goed verzorgd achterblijven en dat, wanneer de oorlog voorbij is, de soldaten en matrozen, in de maatschappij terugkerend, daar werk vinden.

Dat laatste verlangen wordt duidelijk, als men weet, dat na de Boerenoorlog vele soldaten, de plaatsen, die hun patroons beloofd hadden voor hen open te zullen houden, bezet vonden. Daarover is onder de arbeiders in Engeland nog altijd ontevredenheid.

Maar zij zijn ook verstoord op de patroons, die hun ondergeschikten met ontslag bedreigen, als zij niet bij het leger van Kitchener dienst nemen. (Volgens de Nation zijn er sedert de oorlog begon 260.000 rekruten “voor de algemene dienst” aangeworven.)

Brussel.

Aan een op 1 dezer te Brussel geschreven brief is het volgende ontleend:

... Nu is heel onze wijk weer vol met Duits paardenvolk. Het schijnen soldaten te zijn uit een slag, geleverd op de grenzen van Frankrijk. De brouwerij ligt vol en al de velden achter ons zijn bedekt met paarden en manschappen. Ze kwamen erg gehavend terug, de meesten zonder geweer, en velen voerden losse paarden, die gediend hadden voor kanonnen en inderhaast losgemaakt waren, met zich. Verschillende mannen zijn kreupel en anderen hebben dikke voeten. Het gehele konvooi levensmiddelen, dat zondagnacht hier voorbij ging, is weer teruggekomen.

De Duitsers schijnen erg uitgehongerd te zijn en op de weg van hier tot Luik en van hier tot Charleroi en Namen is het gehele land verwoest.

We hebben ook geen grote voorraad meer en trachten overal op te kopen, om de mensen, Belgen en Duitsers, te helpen; zo hebben wij ook 300 kilo reuzel gekocht, dat dienen moet om op het brood der soldaten gesmeerd te worden. Ze hebben 90 kilo meegenomen en betaald. Het was vandaag de laatste dag van de termijn, binnen welke zij alles wat zij kochten moesten betalen. Het is te hopen dat, wanneer ze morgen de rest komen halen, zij die ook zullen betalen; beter geld dan een bon. Gisteren hebben ze een kar met twee paarden van X. ... genomen, en het is te vrezen, dat het daarbij niet zal blijven.

Arme zieke mensen hier! Er zijn bijna geen dokters in Brussel om hen te helpen. Wat een moeite en verdriet! Ik kan het bijna niet geloven dat wij tot de gelukkigen zullen geboren, die enkel stoffelijke schade zullen ondervinden. Melk, boter en vlees zijn hier haast niet meer te krijgen. Wat ben ik dankbaar, dat onze kinderen, die zo behoefte aan melk hebben, nog veilig in Holland gekomen zijn en er bij familie kunnen blijven, zonder de grote verschrikkingen van de oorlog te ondervinden!

Verdediging van Duitse belangen te Antwerpen.

De balie van Antwerpen heeft, naar wij in het Handelsblad van Antwerpen lezen, het volgende bericht aan de leden der balie gezonden:

Waarde confrater,

Wij hebben de eer mede te delen dat in zitting van 31 augustus de tuchtraad het volgende besluit heeft genomen:

“Aangezien de oorlogstoestand betwistingen van verschillende aard deed ontstaan, afhankelijk zowel van gewone als van bijzondere rechtsplegingen, waarin hetzij vijandelijke staten, hetzij hun onderdanen betrokken zijn,

“Aangezien de advocaat de eed heeft afgelegd geen zaken aan te raden of te verdedigen, dan die welke hij voor zijn ziel en zijn geweten rechtvaardig vindt;

“De tuchtraad der advocaten van Antwerpen herinnert aan de leden der balie dat zij meer dan ooit deze eed moeten in acht nemen in de tragische uren die het vaderland beleeft en is van gevoelen dat hun bovendien herinnerd dient te worden, dat krachtens artikel 41 van het decreet van 14 december 1810, de rechtbank in burgerlijke zaken desgevallend van ambtswege een advocaat kan aanduiden, voor de partij die geen verdediger kan vinden.

Charleroi.

Iemand die uit Charleroi terugkeert, deelt het volgende mee aan de Echo d’Ostende, naar wij in het Handelsblad van Antwerpen lezen:

Men heeft zeer veel verteld over de gevechten van Charleroi en omstreken en ik heb namelijk gelezen, dat men gezegd had dat

Charleroi herhaaldelijk genomen en hernomen was door de Fransen. Er is hier zeker verwarring. Charleroi is door de Duitsers genomen de eerste dag dat ze zich voor de stad hebben aangeboden en is sedertdien door de Fransen niet meer terug genomen, voor de goede reden dat de Fransen naar het zuiden getrokken waren. De Duitsers zijn vóór Charleroi aangekomen op zaterdag, rond 7 uur 's morgens, toen er geen enkele Fransman meer in de stad was. De Duitsers hebben kanonnen geplaatst en hopen koolafval en hebben 240 huizen vernield tussen Gosselies en Bonaire. Dan zijn zij de straten van Charleroi binnengedrongen; er was geen enkele Fransman meer, maar er bleven stukken van barricaden, welke met een enkele stoot konden omgeworpen worden. De Duitsers verbeeldden zich ongetwijfeld, dat de bondgenoten achter deze barricaden zaten of in de huizen der stad, want zij begonnen in de straten te schieten langs alle kanten. Verscheidene burgers werden slachtoffers van dit schieten, namelijk de baas uit het koffiehuis de Globe, die aan zijn deur was gekomen met zijn vrouw, en die, de Duitsers ziende schieten, de handen in de hoogte hief, maar niettemin gefusilleerd werd; hij viel dood neer. Zijn vrouw werd aan zijn zijde gekwetst en is nu in het gasthuis.

De Duitsers trokken toen verder de stad in. In de Rue du Grand Central op de boulevard Audent staken zij talrijke huizen in brand. Wanneer er blinden afgelaten waren verbrijzelden zij dezelfde met bijlslagen, tevens de vitrine van het magazijn stukslaand. Om huizen in brand te steken bedienen de Duitsers zich van een stuk samengeperste petrol en een fusée; de brand zet zich voort met vreselijke snelheid.

Aldus zijn er in het geheel 165 huizen vernield of verbrand.

De Duitsers hebben in Charleroi een duizendtal manschappen achtergelaten. Ze hebben zelf hun politie ingericht. In het begin

hadden er enige uitpattingen plaats, maar de officieren hebben ze spoedig onderdrukt. Aldus hebben de soldaten, die een kelder hadden geplunderd, meer dan 500 flessen wijn moeten teruggeven.

In de gasthuizen zijn omtrent 2000 gekwetsten, waarvan vier vijfde Duitsers zijn.

Alles is kalm voor het ogenblik, en de geruchten, die men verspreid heeft over de plundering van Charleroi, zijn zeker overdreven geweest.